

LEDER

Utfordringer for utdanning, enhetsskole, kunnskap og individuelt læringsutbytte

Skolens innhold og mål bør med rette kontinuerlig settes under lupen i et levende demokrati. 6. februar ble det lagt frem en melding for ny lærerutdanning som illustrerer utfordringene med å kvalifisere lærere som kan legge til rette for faglig sterke læringsmiljø og samtidig ivareta elevens personlige utvikling og deltakelse i det sosiale fellesskap. Nye løsninger med mer spesialisering og sterkere integrering av teori og praksis, skal prøves ut. Dette nummeret drøfter ikke spesifikt forhold knyttet til lærerutdanning, men berører den utdanningspolitiske debatten ved å kaste lys over aktuelle temaer som omhandler de underliggende ideene i læreplaner til elevens erfarte utbytte av sin skoletid, ungdoms valg av yrke, læreres kompetanse og betydning av gode læringsarenaer.

Anna L. Ottosen drøfter i sin artikkel *Kunnskapsløftet konservativ eller radikal restaurasjon* hvorvidt Kunnskapsløftet, L 06, kan forstås som en konservativ eller radikal restaurasjon. Ved å risse opp et historisk utdanningspolitisk riss og ved hjelp av analyser av styringsdokumenter som stortingsmeldinger og læreplanene L97 og L06 utfordrer hun oppfatningen om at det nyliberalistiske innslaget i forhold til 90-tallets utdanningsreformer er forsterket, og at den progressive og reformpedagogiske arven i norsk skolehistorie går tapt i reformen. Ved å se nærmere på perspektiver som har vært framtreddende i den norske debatten, og løfte fram alternative tilnærminger, ønsker hun å bidra med andre perspektiver på den utdanningspolitiske utviklingen i Norge. Hennes analyser fører blant annet fram til spørsmålet: Kan det med andre ord være slik at L06 kan sies å bygge på et nyliberalistisk rasjonale og i tillegg et reformpedagogisk rasjonale?

Med Marit Ulviks artikkel *Slik eleven ser det – skolens bidrag i unge menneskers liv* følger vi avgangselevens retrospektive opplevelser av hele grunnskolens betydning og plass i deres liv. Elevenes erfaringer blir drøftet i lys av den antagelse at fordi skolen legger beslag på mye tid og ressurser, influerer den dermed i stor grad barn og unges liv. Skolens mål om å bidra til elevenes identitetsutvikling og til at den enkelte blir integrert i fellesskapet og til den enkeltes faglige utvikling, danner den sentrale analytiske rammen. Sentrale funn er imidlertid at skolen ser ut til å spille en begrenset rolle. Både familie og venner har større betydning. Skolen har særlig betydning som sosial møteplass og som inngangsbillett til videre muligheter. Læreren synes særlig å ha betydning for elevenes faglige læring. Undersøkelsen tegner videre et bilde av ungdommer som prøver å leve opp til summen av kravene som stilles, som bryr seg om andre, som viser omsorg og tar ansvar på en

rekke arenaer, selv om dette synes å være begrenset til deres nærmeste krets. Det kan imidlertid virke som om særlig videregående skole i liten grad forholder seg til elevenes liv utenfor skolen og at mange lærere underviser på måter som ikke bidrar til læring.

Mens Ulviks artikkel indikerer verdier hos ungdom, drøfter Karl Johan Skårbrevik i artikkelen *Verdiar og yrkesval* eksplisitt sammenhengen mellom verdiene altruisme og ambisjoner uttrykt hos 17 åringer og senere yrkesvalg. Unge svarer ofte at de gjerne vil utdanne seg og kvalifisere seg for noe de er interesserte i og kan bruke evnene sine til, at de vil realisere seg selv og at det er viktig med god lønn og annet som kan sikre dem en materielt sett god fremtid. En del unge er imidlertid samfunnsengasjerte og vil ha et arbeid der de kan hjelpe andre og være til nytte for samfunnet. Andre er opptatt av å arbeide i et sosialt fellesskap der samværet og kontakt med andre mennesker er sentralt. Dette er verdier som en håper å få realisert gjennom deltaking i arbeids- og yrkeslivet. Funnene viser imidlertid at den vektlegging de har i ungdomsalderen, bare i liten grad differensierer mellom ulike yrkesvalg senere selv om større vektlegging av altruisme peker frem mot arbeid innen helse- og sosialsektoren. Verdipreferanser skiller derimot tydeligere blant yrkesgrupper i voksen alder og her finner vi en tilpassing til de verdinormene som en kan vente å finne innen ulike yrker. Skårbrevik hevder videre at verdivalg i liten grad reflekteres over og at mange yrkesvalg er resultat av kompromisser. I skolens yrkesveiledning vil derfor arbeidet med slike kompromiss være det sentrale i mange tilfelle. Det er derfor viktig at veileder har best mulig forståelse for de personlige og sosiale rammene som han eller hun ser på som aktuelle og realistiske.

Skårbreviks artikkel fører oss over til temaet lærerkompetanse. Are Turmo og Per Olaf Aamodt drøfter i sin artikkel *Forskjeller i lærerkompetanse i videregående skole: Konsekvenser for elevenes læringsutbytte?* betydning av formell kompetanse i forhold til elevens læringsutbytte. Basert på en undersøkelse blant lærere i videregående skole påvises betydelige forskjeller mellom ulike utdanningsprogrammer. Allmennfaglærerne ved studiespesialisering har betydelig høyere formell kompetanse enn allmennfaglærerne ved yrkesrettede utdanningsprogrammer. Ved enkelte yrkesrettede programmer mangler mange lærere i yrkesfagene formell pedagogisk kompetanse. Disse funnene er betenkelige i lys av forskning som påviser sammenhenger mellom lærernes formelle kompetanse og elevenes læringsutbytte. Imidlertid understrekes også her at formell kompetanse ikke er en tilstrekkelig betingelse. Den faglige kompetansen må kombineres med fagdidaktisk og pedagogisk innsikt, samt personlige egenskaper. Avslutningsvis bekrefter forfatterne med sin undersøkelse at den videregående skolen står overfor betydelige rekrutteringsutfordringer på lærersiden de nærmeste årene.

Vivi Lisbeth Nilssen bringer oss med sin artikkel *Lærer og øvingslærer om utvikling av dobbel yrkesidentitet* inn på lærerutdanning. Hun fokuserer på øvingslærerens rolle og identitet som lærerutdanner. Hun bruker både historien om Sara og hvordan hun har utviklet seg i rollen som øvingslærer og forskning som viser at overgangen fra å være lærer til å bli øvingslærer ikke skjer av seg selv. Et viktig funn er at øvingslærere ser ut til å mangle identitet som lærerutdannere. Dette drøftes som problematisk. Hvis lærere skal være lærerutdannere, må rollen deres være tydeligere artikulert og forstått, hevder forfatteren.

Det må legges til rette for at personalet ved praksisskoler får mulighet til å øke sin kompetanse som ansvarlige, ikke bare for elevenes, men også lærerstudentenes læring. På samme måte som alle elever fortjener kompetente lærere som bryr seg om dem, fortjener studentene kompetente veiledere som forstår deres behov og legger til rette for gode lærings-situasjoner – blant annet ved å knytte teori og praksis sammen.

I Torgeir Alvestads artikkel *Barnehagen som læringsarena for de yngste barna* knyttes læreres kompetanse til de yngste barnas utvikling og læring. Artikkelen utgangspunkt er et utviklingsprosjekt, som er gjennomført på en småbarnsavdeling i en barnehage. Spørsmålet som drøftes, er hvordan personalet, ved å fokusere mer på sin bevissthet om eget arbeid, kan bidra til å gjøre barnehagen til en læringsarena for eget arbeid og for de yngste barna. Artikkelen forskutterer dermed den varslede evaluering av Rammeplan for barnehagen, med blant annet fokus på barnehagen som læringsarena for de yngste barna. Et viktig funn og en relevant læring for deltagerne i prosjektet er at det hjelper lite med en pedagogisk plan for barnehagens innhold, om ikke de voksne har den nødvendige bevissthet i forhold til å fange og iscenesette planens innholdsdimensjoner. I så måte har dette prosjektets viktigste fokus med hensyn til personalets refleksjoner over egen praksis, vært knyttet til hvordan barn og voksne sammen kan være lærende utforskende i barnehagens hverdag.

